

МСТОРИЈА

АНЈОНИ ТИМОЧАНА

ПРИВАТНИ ЖИВОТ ЗНАМЕНИТИХ

КРКВЕНА

Вук-П. Јанковић

Јанковић

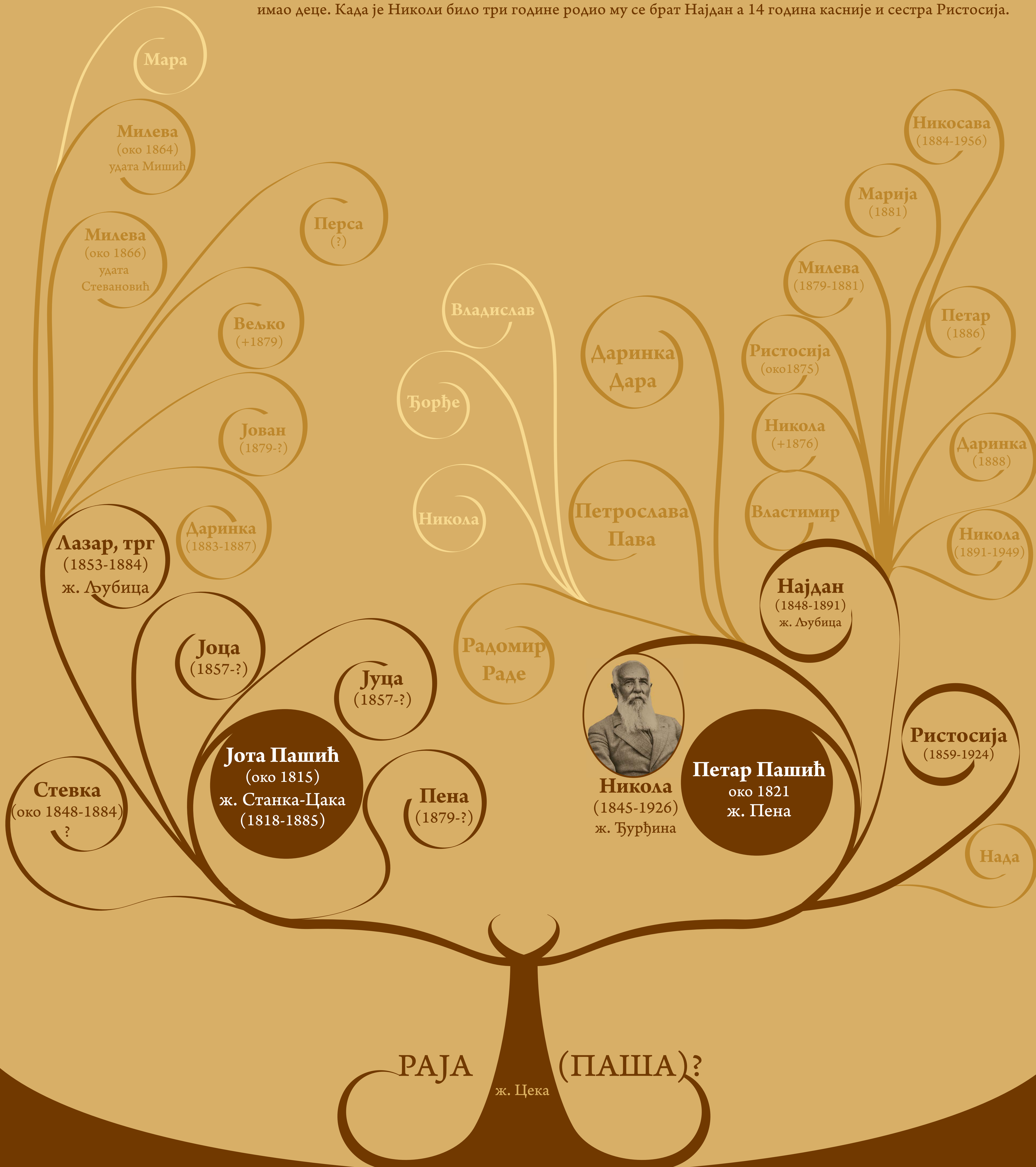
Порекло породице Пашић

Мих. П. Пашић

Порекло породице Пашић вероватно је из села Рогачева у близини Тетова испод Шар – планине. Постоји тумачење да се предак Раја бавио, још у „старом крају“ пекарским послом а тим занимањем наставили су да се баве генерацијама, до деде Николе Пашића, по имену Паша, који је био пекар у Зајечару. По њему породица носи презиме Пашић.

Нема поузданих података када се и где породица доселила у Источну Србију. По једној верзији дошли су у село Звездан, крајем XVII века, а по „неком Раји“, наводно се и данас зове један поток у атару Звезданске општине. У бугарској литератури се наилази на податак да је Пашић „пореклом Бугарин, рођен у Великом Извору крај Зајечара“, уз објашњење да је поникао „у породици бугарских сеобара из тетевенског краја насељених у граду Кули и околним селима“.

Николини родитељи били су Петар, зајечарски трговац и Петрија, звана од милоште Перка и Пена, из породице Стајковића. Пре овога брака Петар је био ожењен Хајдук Вељковом синовицом, са којом није имао деце. Када је Николи било три године родио му се брат Најдан а 14 година касније и сестра Ристосија.

РОДНА КУЋА у Зајечару

Никола П. Пашић

Породична кућа Пашићевих

Кућа у којој се 1845. године родио Никола Пашић

Споменик Николи Пашићу
наспрам места
где му се налазила родна кућа

Недалеко од цркве, „дуж јаруге“, налазила су се дворишта породице Пашић. Њихове куће спадале су у ред боље грађених и као такве нису уништене у српско – турским ратовима. Након ових ратова послужиле су, привремено, као учионице за основну школу.

Пре почетка Другог светског рата, крај Пашићеве родне „чатрље“, коју је зуб времена немилосрдно ломио, било је више окупљања ходочасника верних његовом дому и делу. Последњи пут је већа поворка људи виђена пред кућом 10. новембра 1940. Готово немо, са понеком упаљеном воштаницом, у улици Пашићевој број 62, стајали су потомци Љубе Дидића, поп Маринка, Гавре Аничиха, учитеља Зебића, Колета Кнежевића и других. Тог дана на Краљевици је откривен споменик стрељаним у Тимочкој буни.

Кућа је порушена 1959. године и на њеном месту је сазидаана зграда Полицијске управе. Град се, ипак, одужио своме суграђанину 1995. године подигавши му споменик наспрам места где се кућа налазила.

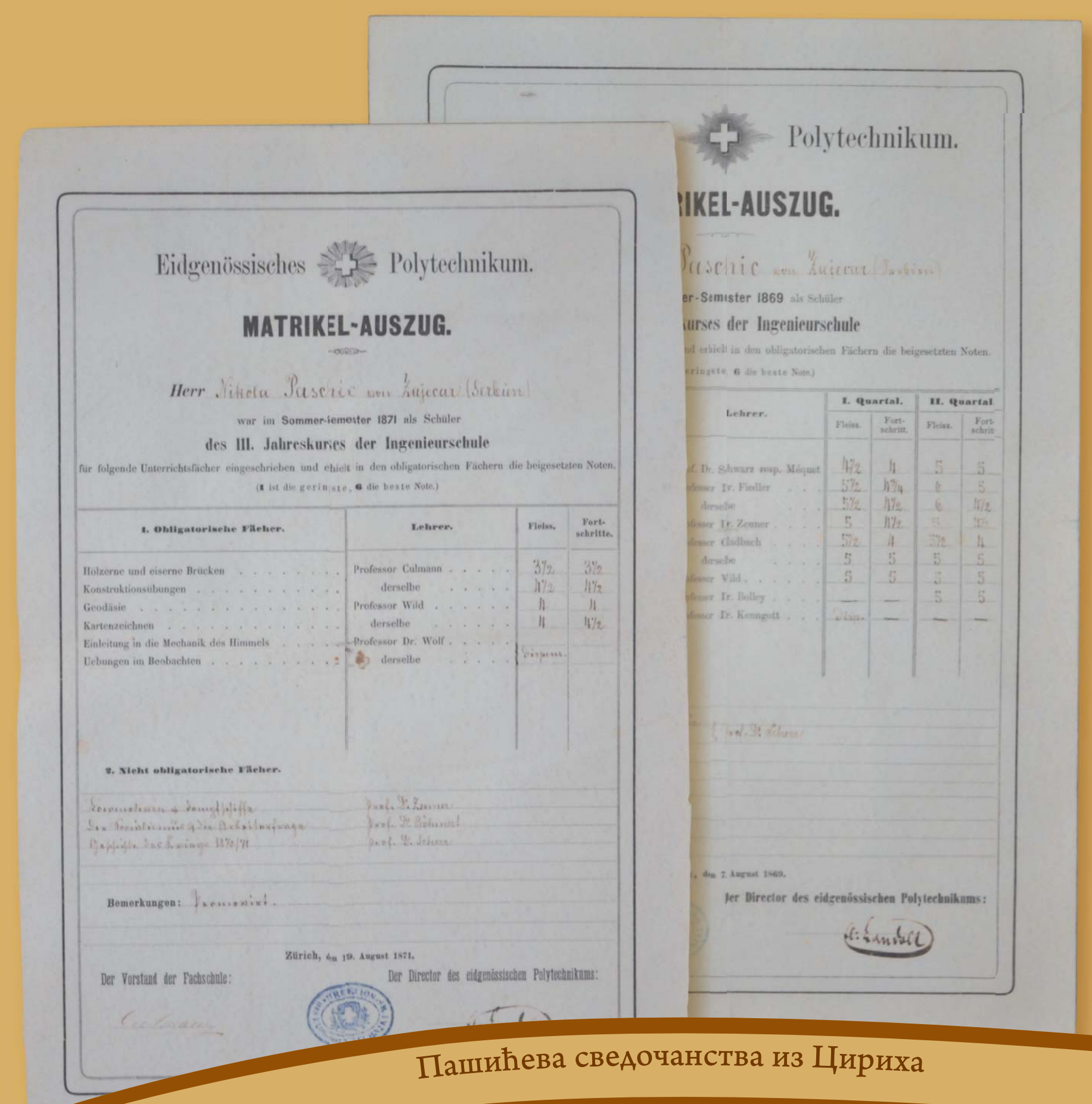
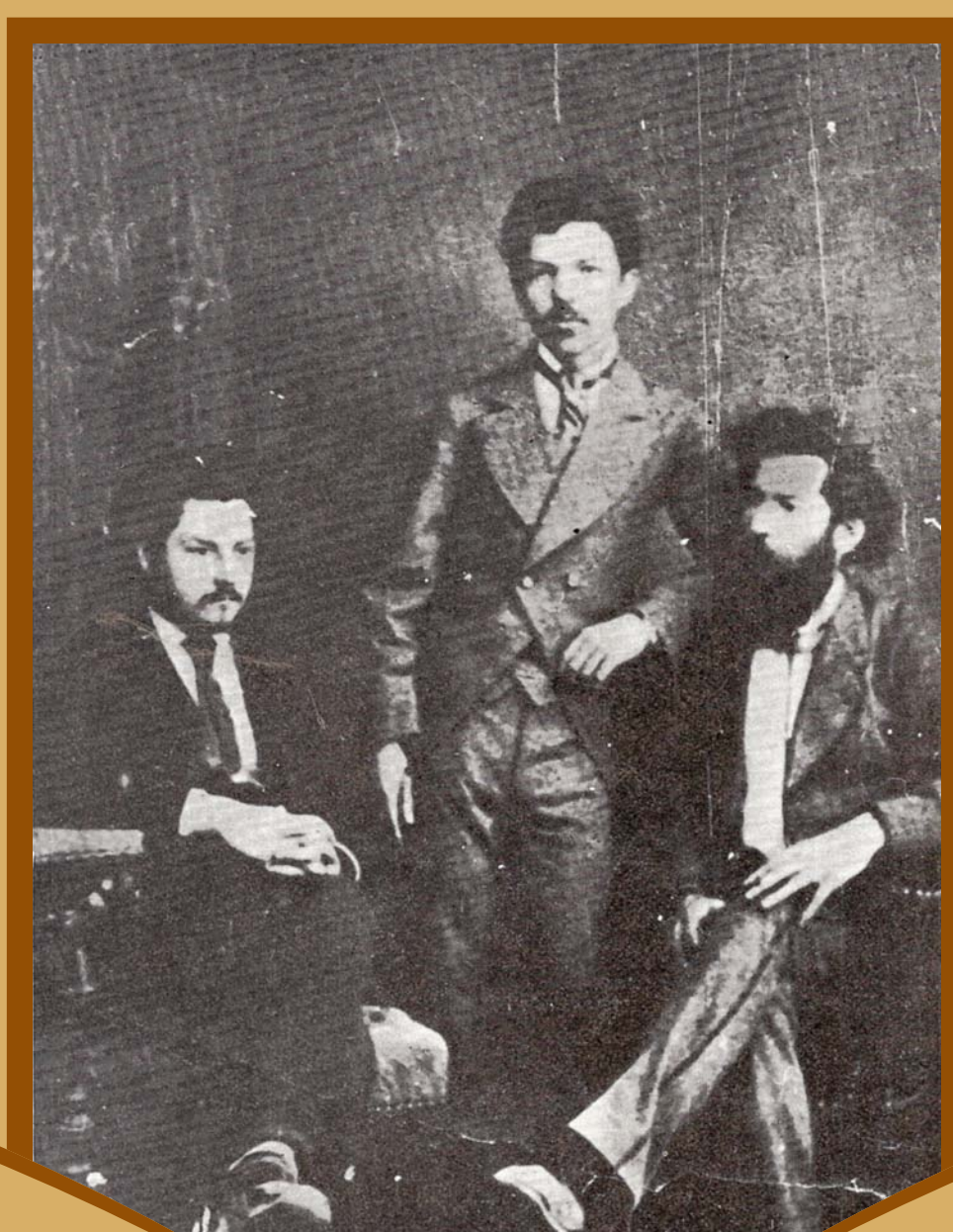
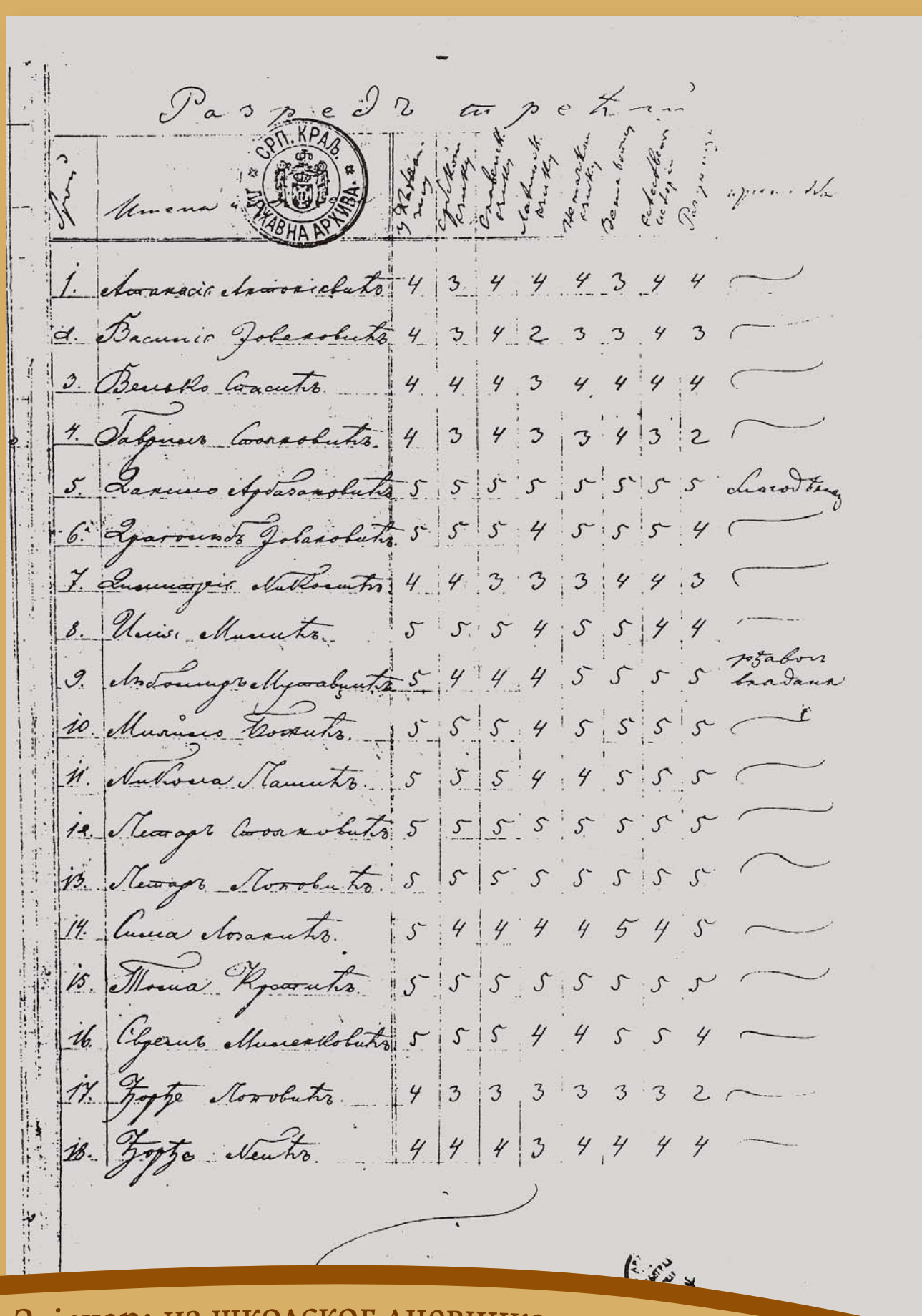
Max T. Tamm

ШКОЛОВАЊЕ

Никола Пашић је школовање започео у родном месту где је похађао четвороразредну основну школу, полугимназију је учио у Неготину и Зајечару, а више разреде Гимназије у Крагујевцу, после чега је ступио на београдску Велику школу, где је изабрао технички факултет. Министарству просвете и црквених дела обратио се у јесен 1867. године тражећи да буде сврстан у ред државних питомаца, молба му је прихваћена и он је првих дана марта 1868. године отпутовао у Цирих, где је од јесени исте године отпочео студије на одсеку за грађевинске инжењере.

Зајечар-Неготин-Крагујевац-Београд-Цирих

Професори Политехнике у Цириху, били су одлични стручњаци, али познати и по строгасти према студентима. Примењивали су систем двоструког оцењивања: једна оцена за показано знање а друга за труд. Студент који не би добио задовољавајућу оцену за труд, могао је да очекује дисциплинску казну, па чак и искључење из школе. И Пашић је једном био строго кажњен: на другој години студија због непослушности је добио казну строгог укора. Мада се касније показао као добар и вредан ђак, прекинуо је школовање у последњем семестру из још увек неразјашњених разлога. Напустио је Цирих марта 1872. године не узевши са собом никаква школска документа. Затражио их је тек након годину дана, па су му она достављена у Србију 30. маја 1873.

1881

НАРОДНА

СТРАНКА

Гви. Павлич. Скул Народне
Радикал Странке у Крагујевцу 1882 год.

Београду.

3-3

Т Р А Ж Е Н Ь Е

Никола Пашић, инжињер, родом из Зајечара, но у Београду живећи, који се окривљује као саучесник у делу издајничког предузећа, и који се по решењу исељног судије од 25 т. м. има ставити у притвор и оков, побегao је незнано куда.

Све полицијске власти позивају се, да га најживље потраже, па нађена, да га под сигурном стражом пошљу управи вароши Београда.

Бр. 15488. Из управе вароши Београда, 27 октобра 1883 године, у Београду.

Потерница за Пашићем

Писма из емиграције

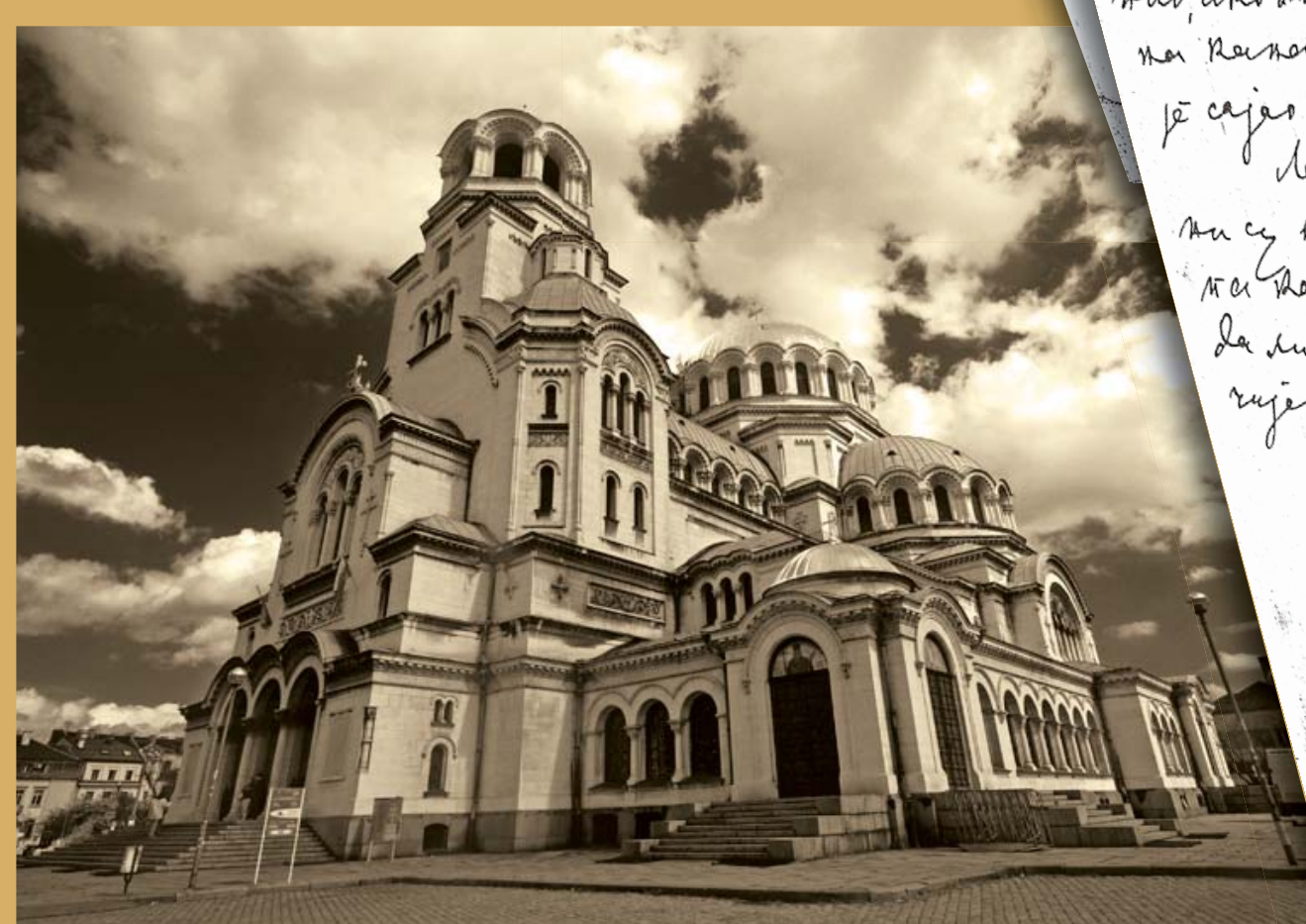
Након слома Тимочке бу-
не, у јесен 1883. године Никола
Пашић је пребегao у Бугарску. У
првом тренутку се обратио за помоћ и
нашао уточиште у кући своје рођене сестре
Ристосије, чији је муж био Бугарин, Иванов
Христо (Јовановић Риста). Наиме, он је био окру-
жни начелник у Видину и Силистрији, и кратко-
трајно градоначелник Софије. Кратко се крио код њих, а
наредних шест година емиграције, до 1889. године, провео
је у Бугарској, Румунији и Русији, кријући се код разних по-
знаника, некада живећи у великој оскудици и немаштини.

У писмима из емиграције од 1883. до 1889. године Никола се често потписивао као Рајич или Рајчо, вероватно по своме претку извесном Раји.

Силистрија

Видин

Софија

Многочисленными успехами и достижениями. Везде мы были в

[illegible]

Мир. П. Пашић

Женидба

Ђурђина и Никола венчали су се у Фиренци 25. маја 1892.

Бурна каријера, политичко ангажовање и емиграција, дуго су Пашића одвраћали од размишљања о женидби.

На женидбу се одлучио тек у 45. години. Своју будућу сапутницу Ђурђину нашао је у Трсту, у богатој трговачкој породици Дуковић, пореклом из Боке Которске. Кажу да је била „руска васпитаница која је слабо говорила српски“. Никола ју је пре веридбе и венчања видео „можда два пута у животу“.

Венчали су се 25. маја 1892. у Фиренци, у руској цркви, а не у Трсту, у српској, јер је тако желео младожења, „да се не би многобројни Срби који живе у Трсту сјатили на дан венчања“.

Она му је донела „пола милиона форинти мираза. Његова цела имовина није толико вредела“ – записао је један савременик.

Вереници:
Ђурђина Дуковић и Никола Пашић

Kar. T. Tamm

НИКОЛА ПАШИЋ
1845-1926

ПАШИЋ

ПУРИЋ

РАЧИЋ

1. брак
Супруга
Катарина
-Бебека-Зотос
1984-1994

2. брак
Супруга
Катарина-Тинка
-Штркаљ
1904-1971

3. брак
Супруга
Георгина -Гина
Стојанчевић

Син
Радомир
Раде Пашић
1892-1964

Владислав-
Влатко Р.
Пашић,
1920-1977.
преминуо
у Швајцарској

Никола
-Ник
Р. Пашић,
1918.
живи у
Канади и

Катарина
Н. Пашић,
живи у
Лондону

Џорџија,
удата
Штепановић

Петар-
Борис
Р. Пашић,
1929-1996.
живео је
у Београду

Светлана-
Лана П.
Giachio,
1959.
живи
у Београду

Ђорђе
Р. Пашић,
1930.
живео је
у Београду

Ђурђина
-Пипси
Р. Пашић,
1933.
удата Влатковић,
живи у Београду

Душан
Пурић

Ђерка
Дара
Н. Пашић,
1892-1964

Ђерка
Пава
Н. Пашић,
удата Рашић
1892-1964

Антун
Џони Рачић,
1920-1994

Катарина
-Кити,
удата за књаза
Темурази,
преминула
у Паризу

Ђорђи
Рачић,
живи у
Лондону

Милица

Никола М.
Пашић,
живи у
Канади

Михајло
Н. Пашић,
живи у
Канади

Деца

Байа

Naka Ljilja Ljilja

Hovinski

MJOVANOVITCH, BELGRADE
PHOTOGRAPHIE LAJUTCHIKOFF

Породица Николе и Ђурђине увећала се већ 1893. године рођењем сина Радомира. Затим су добили две кћери Петрославу (Паву) и Даринку (Дару).

Породица у Зајечару

Мих. П. Пашић

Унуке Пашићевог брата Најдана:
са леве стране Мара, удата Стајковић (1912. године)
а десно Нада (1914. године).

Зајечар

Најдан Пашић (1848 – 1892), млађи Николин брат, био је трговац. У Зајечару је завршио основну школу. Трговачку каријеру започео је око 1860. године као шегрт у дућану свога стрица Јоте Пашића, а осамосталио се 1872. године и регистровао своју шпекулативну радњу. Чим се осамосталио оженио се Љубицом, са којом је имао десеторо деце: Властимира (1872), Николу (1874), Ристосију (1875), Милеву (1879), Марију (1881), Љубицу (1883), Никосаву (1884), Петра (1886), Даринку (1888) и Николу (1891). Рано су умрли синови Властимир и Никола (1876) а после и кћер Милева (1881). Најданова преживела деца завршила су основну школу, синови су наставили школовање у Гимназији и у вишим школама. Кћери Марија и Љубица завршиле су учитељску школу. Марија је била учитељица у Зајечару и у основној школи у Планиници, а Љубица у основној школи у Гамзиграду, а потом у Зајечару. Син Петар се определио за војну службу и завршио војну академију у Русији а службу окончао као „царски руски пуковник“. Најстарија кћи Ристосија удала се у Зајечару за Михајла Марковића, предавача зајечарске гимназије (1896) а остале ван места рођења, тако да су нам подаци о њима непознати. Најдан је био човек од угледа, па је двадесетак година стално биран за члана „Обштинског примирителног суда“ а при крају живота био је један од главних зајечарских кметова.

Грета Ђурђина

„Кад би времена имао – писао је Пашић 26. октобра 1881. Ранку Тајсићу – ја би непрестано кореспондирао са мојим друговима; али како ретко кад имам времена, то ретко и уживам у томе...“.

Ипак, увек је налазио времена и задовољство да пише Ђурђини, својој оданој супрузи, која је провела младост у Трсту и Фиренци, писала поезију и имала судбину да стално страхује на Балкану.

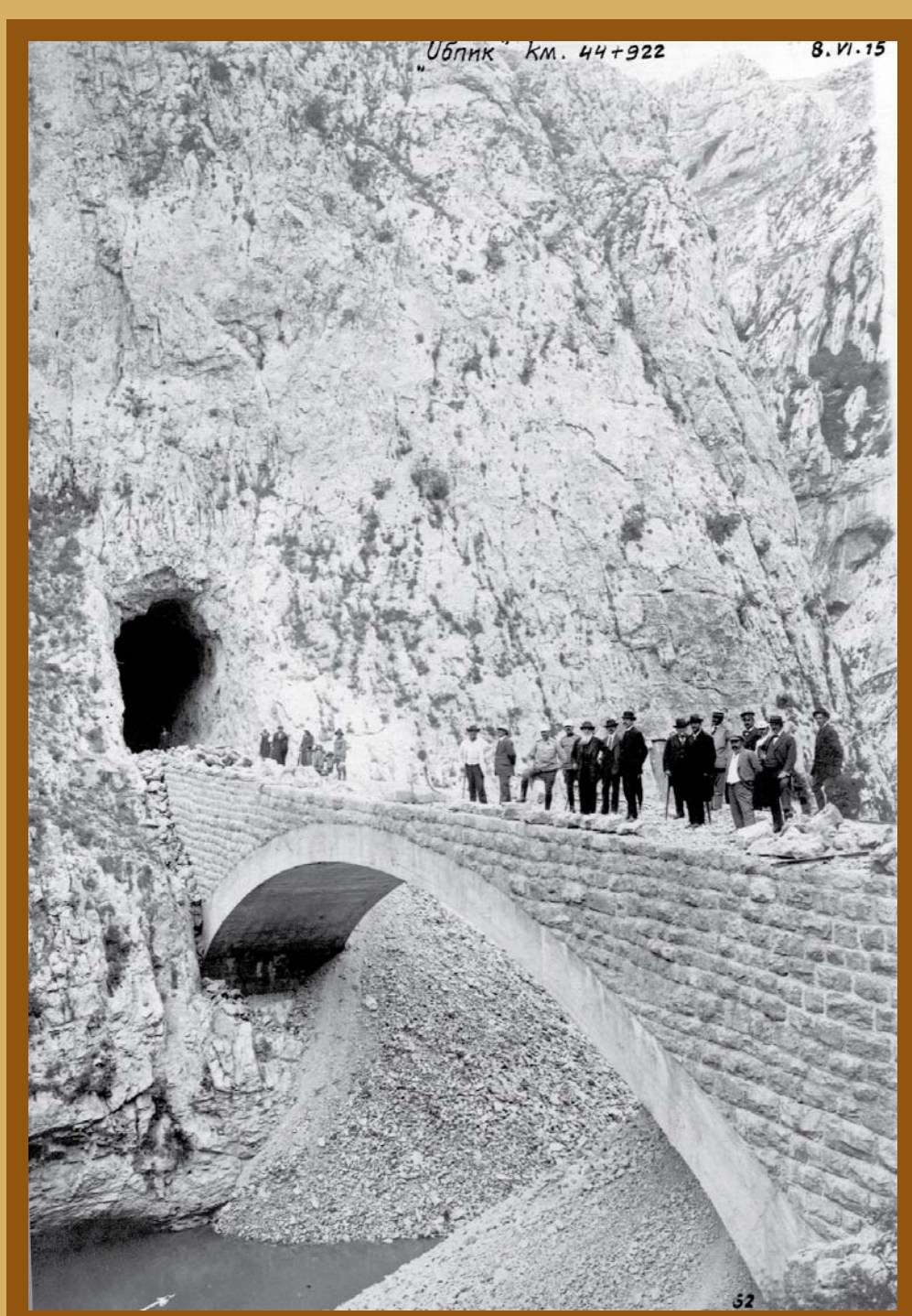
У време највећег преврата у Србији, 1903. године, писао јој је из дана у дан.

Повремено у родном крају

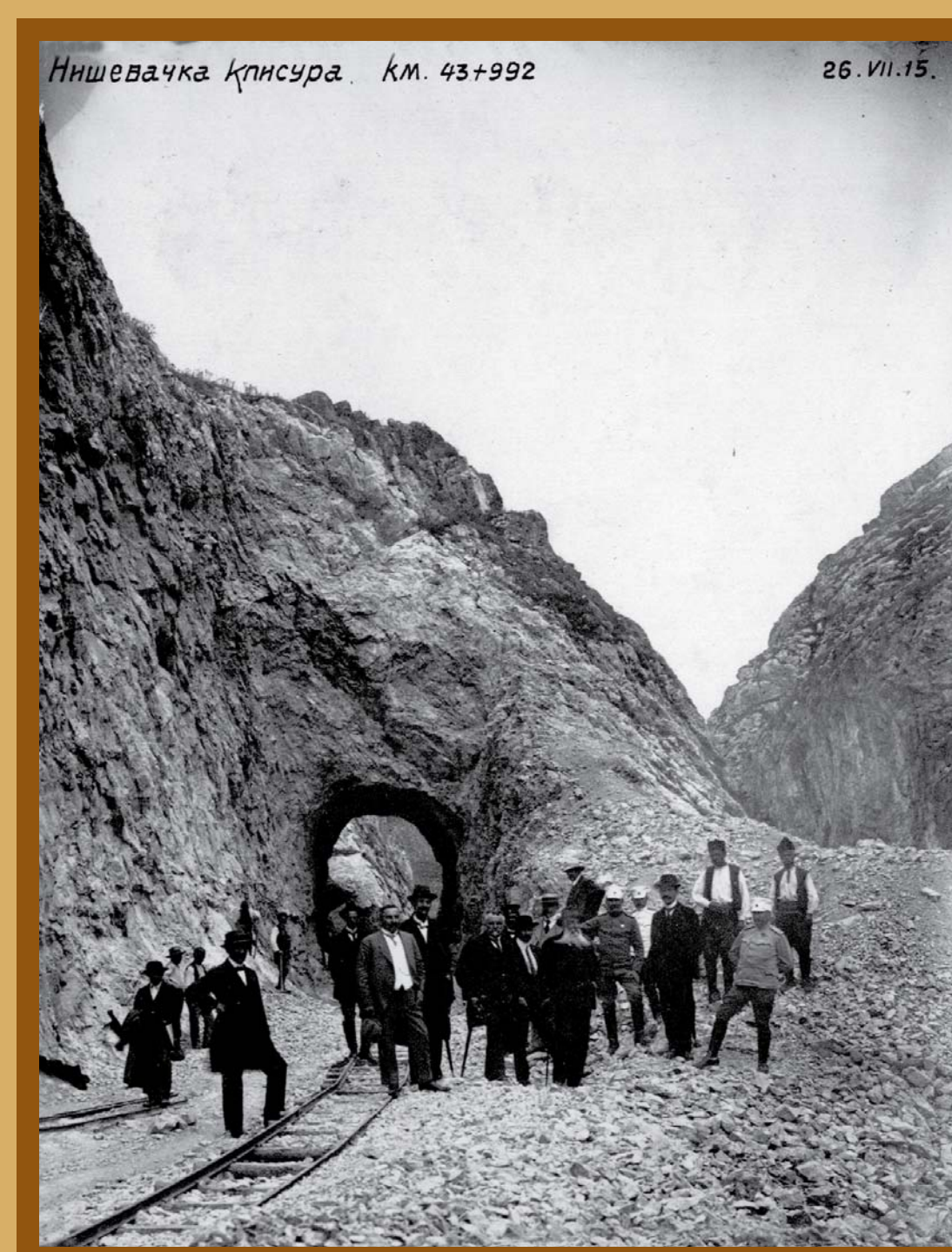

Зајечар почетком XX века

Пашић на изградњи пруге
Књажевац– Ниш, кроз Сићевачку клисуру

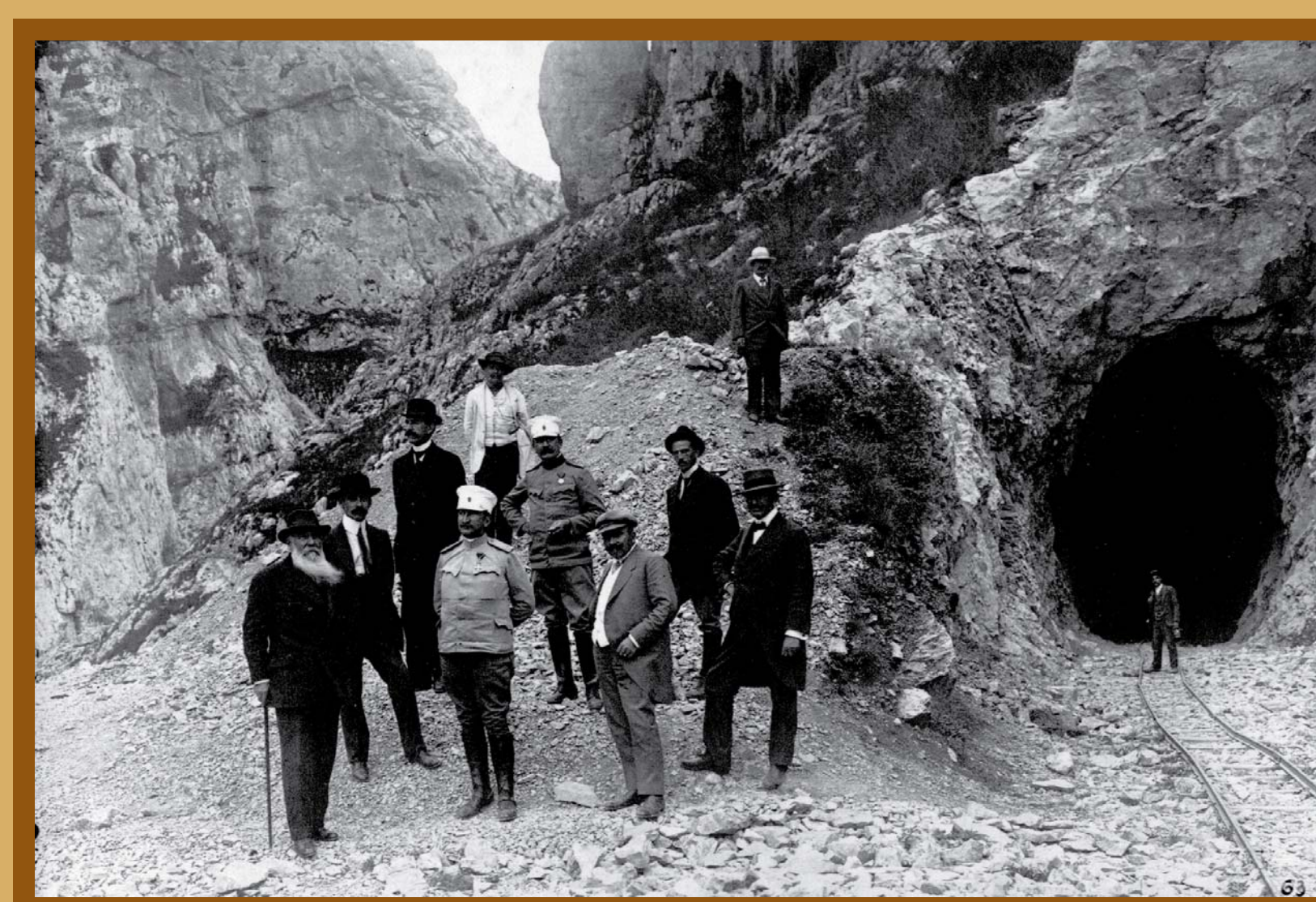
Никола Пашић се, осим за политику, интересовао и за привредне послове а улагао је и у свој родни крај. Године 1906. он се појавио као концесионар терена између Вражогрнца и Зајечара, а потом и за речни ток Белог Тимока између Крајева Села (Минићева) и Јелашнице, истражујући златоносне наносе. То му је омогућавао део жениног мираза. Знатно касније, 1924. године, финансирао је радове на отварању рудника лигнита у Раином потоку, где је имао своје земљиште. Добио је повластицу за те радове на површини од 300 хектара и у њих уложио око 500.000 динара. Повластица се граничила са повластицом рудника у Звездану, а експлоатисан је исти слој угља као оног у звезданском атару. Рудник је радио под називом „Зајечар – Пашић“. Пашић га је убрзо уступио Тимочкој банци, с тим што му је ова признала улагања од пола милиона динара. Због малог капацитета и слабог квалитета, банка је одустала од тог рудника, па је концесију 1932. године преузела Ђурђина, Николина супруга, и њихов рођак Никола Стајковић, индустријалац из Зајечара. Пословање рудника је и даље било нерентабилно па је затворен 1937. године. Све у свему Никола Пашић и његови наследници нису имали неку већу корист од његових улагања у рударске истраге.

Пашић на изградњи пруге
Књажевац– Ниш, кроз Сићевачку клисуру

Никола Стајковић са супругом Маром -
унуком Пашићевог брата Најдана

Повластице рудника у звезданском атару под називом
„Зајечар – Пашић“ уступио је Тимочкој банци

Мих. П. Пашић

Пава и Штефи Рачић

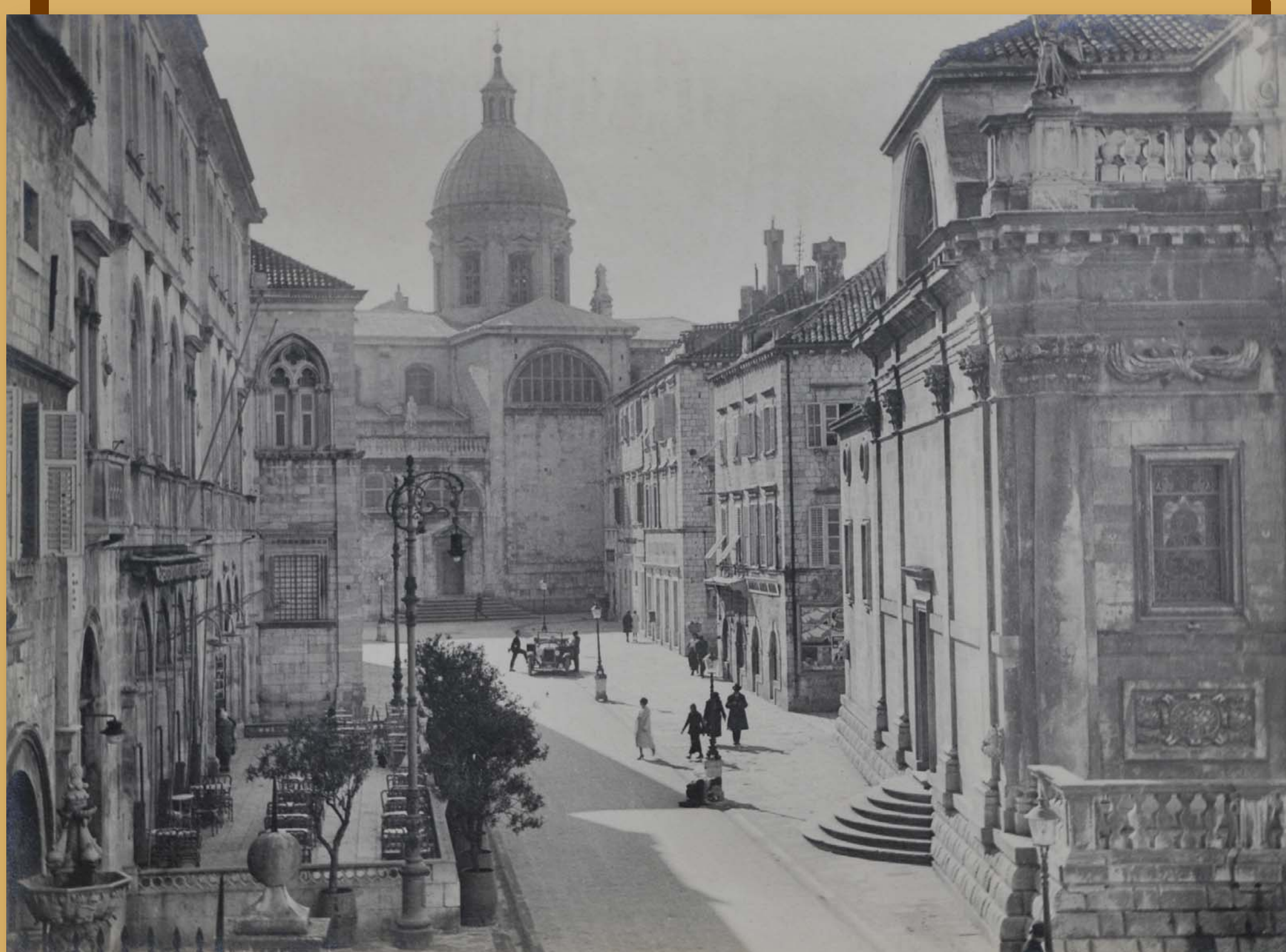
Пава Рачић са ћерком

Кћер Петрославу – Паву, Никола је удао у Паризу, „за Србина католика из Цавтата, доброг младића Стефана Рачића“.

Занимљиво је да се управо преко овог крака породице на неки начин приближио и ородио са Руском царском породицом. Наиме, његова унука Катарина Рачић (1919 – 1946) најстарија ћерка Паве и Штефија, удала се за принца Теи-мураза К. Багратиона (1912 – 1992) грузијско – руског племића, чији је отац био потомак некада краљевске династије Грузије а мајка члан династије Романов. Брак је склопљен у Београду 27. октобра 1940. На жалост, завршио се прера-ном Катаринином смрћу, 1946. године.

Пава и (Стефан)Штефи Рачић са децом

Пашић са супругом, ћерком Павом, зетом Стефаном и унуцима у Цавтату

Дара и Божидар Пурић

Страна 62.

Алманах ПАШИЋ

Књига IV.

ПАШИЋ У ИНТИМНОМ ЖИВОТУ

— ПО ПРИЧАЊУ СВОЈЕ КЋЕРИ —

Како је имао срце онај чудни старац, што је сивао у гроб с белим брадом ушао у лепу легенду народу! Ко ће боље знати откуцаје срца тога мага, који се једнама причинавао сунити праведник а другима оличење безобразности, до његова рођена и одана кћи? Да тога интимног Пашића, фамилијарног и у папучама поред камина, оживимо у ове празнике душе, ми смо потражили у његовом дому г-цу Дару Пашић, отмену и уину даму, коју Београд зрло мало познаје.

Нашли смо је наднету над лектиром, тронутљивих мемоара једног Венецијанца из 18. века.

Она закопча корице дневне књиге у старовенецијанском позу, копчача као на Јеванђељу.

Очима зеленим, — бје онеких очију, — провара нас од првог погледа, и неки мало тужни смех зазвони кроз њен салон са горњих сирату.

— »Пашић је умро«, рече, и не дирајте га... и доладе снај горки слух из Сили Придома о разбијеној вази.

Најзад се одброви, у својој дубокој прнини.

— Све што ми сад буде промакло кроз сећање, одаћу вам. Ето сад ми осећамо, пред празник, колико нам он недостаје. Вазда је био с нама и у кругу породице проводио Бадње Вече. Седео је поред камина и певао. Не чудите се! Тај тихи старац, познат као Ђуљинац, имао је диван глас и од младости своје, волео је да пева, и ми смо уживали кад смо видели, да он у руци носи песмарицу, његову »Пору«, и седа у наслоњачу крај камина. Знала се његова омиљена песма:

»Извор вода извирала...
Толике још друге. Још кад је испросио своју супругу, као млади Министар Србије, певао јој је у Фиренци, у њиховој кући, на Пирамиди Индепананца, и развејао парфем српске народне песме у једном тако страном куту.

Волео је цвеће и биљке. У племените метале је загледао са много поштовања, јер од њих, говорио је, живе читави светови. Знао је брда и реке по целој Краљевини и оста-

вио нам је иза своје смрти много атласа и секцијских карата, према којима је, у тропским крфским пољима још 1915. године замислио и повукао границе велике Србије. Од те границе није хтео одступити сем крајњих жртава: Опатије и Скадра. Све остало сачувало се према тој замисли.

Знате за још једну његову страст — астрономију? О, колико нам је пута, пред отвореним небом и расутих звездама, говорио о бесконачном. Ништавна је земља и имао је мало речи за њу док у очима му беше толико топлине и дивљења за несудбени бескрај. Веровао је у Бога, оном вером која долази кроз студију астрономије, и стално ишао напред, као поштен том вером. Чак се није волео ни освртати на прошлост: било једном и прошло. Мало је загледао у старинске своје слике и мало се надносио над тим успоменама из давних времена, као да је имао једну опсекују: нашто све то? Отуда и објашњавамо да он није ништа колекционирао и да је врло мало сабирао својих слика и докумената. Умро је будућност имао пестичнију драг за њега и упињао се последњих година да у њу докучи.

Две-три објављене књиге, које су га директно заинтересовале, једна с иванданском атентату, а друга о сарајевском, као да су га натерале да изађе из те блажене контемплације будућности и да учини један осврт на прошлост. Реагирао је, јер ни једна ни друга публикација нису му се учиниле историјски верне. То његово гледање у будућност учинило је, да се он развијао и са Бакуњиним у својој младости. Баш једном причао нам је, — кад се негде писало о »Бакуњинском пољупцу« утиснутом на његовом челу, кад је из Швајцарске ишао за Балкан. — да се са Бакуњиним рано развијао. Руски анархиста ставио је себи у задању: најпре рушити.

— А после, шта ће после бити? питао је Пашић. Рушити а не знати са чиме отпочети ново зидање, то је несмисао.

Его, са том карактеристичном бритом аидања у будућности, онога »што долази после«, Пашић је отпочео свој политички живот и до трајао у њему. Радост је налазио у том стварању или »зидању« а провођењу и насладама другојачијим није налазио времена. Знао је само

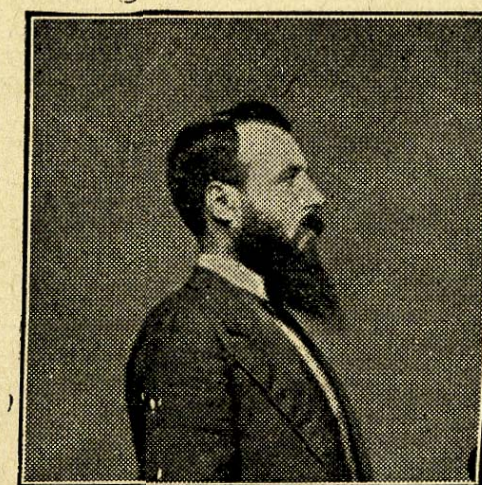
Књига IV.

Алманах ПАШИЋ

Страна 63.

за једну жену — своју супругу и јуни крај гловора. У души својој имао је једно необично поштовање сени своје мајке, више но очеве. Отац му беше кичиш. Летос у Цавату питао је своје унуче:

Са њим је умро не само добри супруг и отац, но и један Центлмен. Никад он није дао да му неко придржи капут и ни послугу није звао да му донесе што жели, већ толико пута сам устане и узме. Уморио и коректан, увек беспрекоран. За противнике није имао злих речи, као што се говорило. Кад је осећао да ће народу бити добро, плакао је од радости. Једном тако после суше, при првој обилној киши и помисли на усрећени народ, грунуле су му сузе. Затекио смо га у његовом кабинету где плаче, гледа-

НИКОЛА ПАШИЋ у младости, слика од пре пола века.

— Кога више волиш, Боли, оца или мајку?

— Мајку више волим јер ме она храни, одговорило је дете.

Он тада паде у једну замишљеност па ће тек прошаптати:

— Право имаш, Боли.

То све тако би...

»Но једна је ствар све нас у кући зачутила чудом, заврши г-ца Пашић, а то је случај са његовим малим децим још студентским сатом, који је носио неких 40 година. Сат је стао онога јутра, пола сата раније од његовог издицаја. Чудна случајност, са овако једним чудним и сиреним животом, као што је био живот мога оца.

»Сад знате нешто мало«, рече г-ца Пашић пружајући руку.

М. Световски

СЕЋАЊЕ НА НАРОДНОГ ВЕЛИКАНА

— ИСКРЕНА РЕЧ СТАРОВРЕМСКОГ РАДИКАЛА —

Познатије, познатије са ве- Кад сам дошао пак. Пашићу, он умро пре неколико година. Старији злицима било ми је кра- ме је најубавије примио, потап- политички људи, мислим, и сад се радиком на великом као ме по рамењима и рекао ми ово: сећају се брда Ридована. Дот- ишцу, же, Кочо, (тако ме је, после, увек, чем се и његовог имена, јер је га- во), хвала ти што си увео ћерку службу као вољни народни ба- а о коме- и честите куће, је пок. Пашић, такође, молио ра- Лок је мислио да, кад се

Из Г на тај збо у 22 год. дикалним стом Борне Даниловићем, теновићем, њем, Перишом јом Марковићем

То је био ственији збор сам видео. Знао на коју из До тибора, путујући на збор Јазаа Р првак из тога кра- Мене су рудни првак, као младог истипали, па сам, пологу, ушао и у одбор волуће на александра тада су ме они, први и вили пак. Пашићу.

Други пут, када је по- ждео да ме, опет, види, 1893. год. после које је Кадзија, ћерком пак. Пашић, радикалним ку- ринка Лековић, радикалним ку- и народот посланика на Бео-

НИКОЛА П. ПАШИЋ са својом ћерком ПАВОМ, укупом РАЧИЋ, као невестом.

Пашићева ћерка Дара удала се после очеве смрти за Божидара Пурића, министра. Дара и Божидар Пурић имали су сина Душана и ћерку Милицу. Од њих је данас жива само Милицина ћерка Petal Devries, која живи у САД.

Мир. П. Пашић

Раде Пашић

Раде Пашић био је монденски тип, беспрекорно обучен, увек у друштву лепих жена. Био је познат по разним корупцијским аферама и загорчавао је живот породици. Кружила је прича да оца није подносио „зато што му стално набија на нос његов распусни живот, и расипништво, а уза све то мора да прекида своје лумперајке да би свако вече у одређено време пожелео свом татици лаку ноћ...”

У току избеглиштва у Првом светском рату, Никола је оженио сина Гркињом са Крфа. Са њом је имао синове Николу и Владислава, а развео се већ 1920. године. Женио се још два пута и из тих бракова имао синове Ђорђа и Бориса и ћерку Ђурђу.

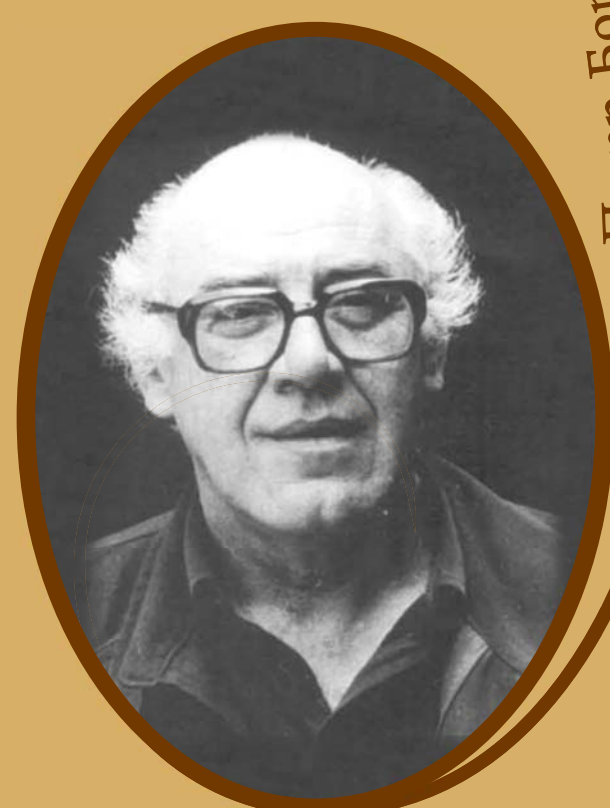
Ђорђе Пашић о свом оцу: „Није пушио, није се коцкао, али је волео жене и пола богатства је поклонио њима. Много боље су живеље његове љубавнице него његова деца и жена у кући. Женио се три пута, првој жени и њиховој деци је оставио велику кућу у Крунској улици кад се оженио са мојом мајком. Са трећом женом није имао деце.”

Никола-Ник Р. Пашић

Ђорђе Р. Пашић

Петар-Борис Р. Пашић

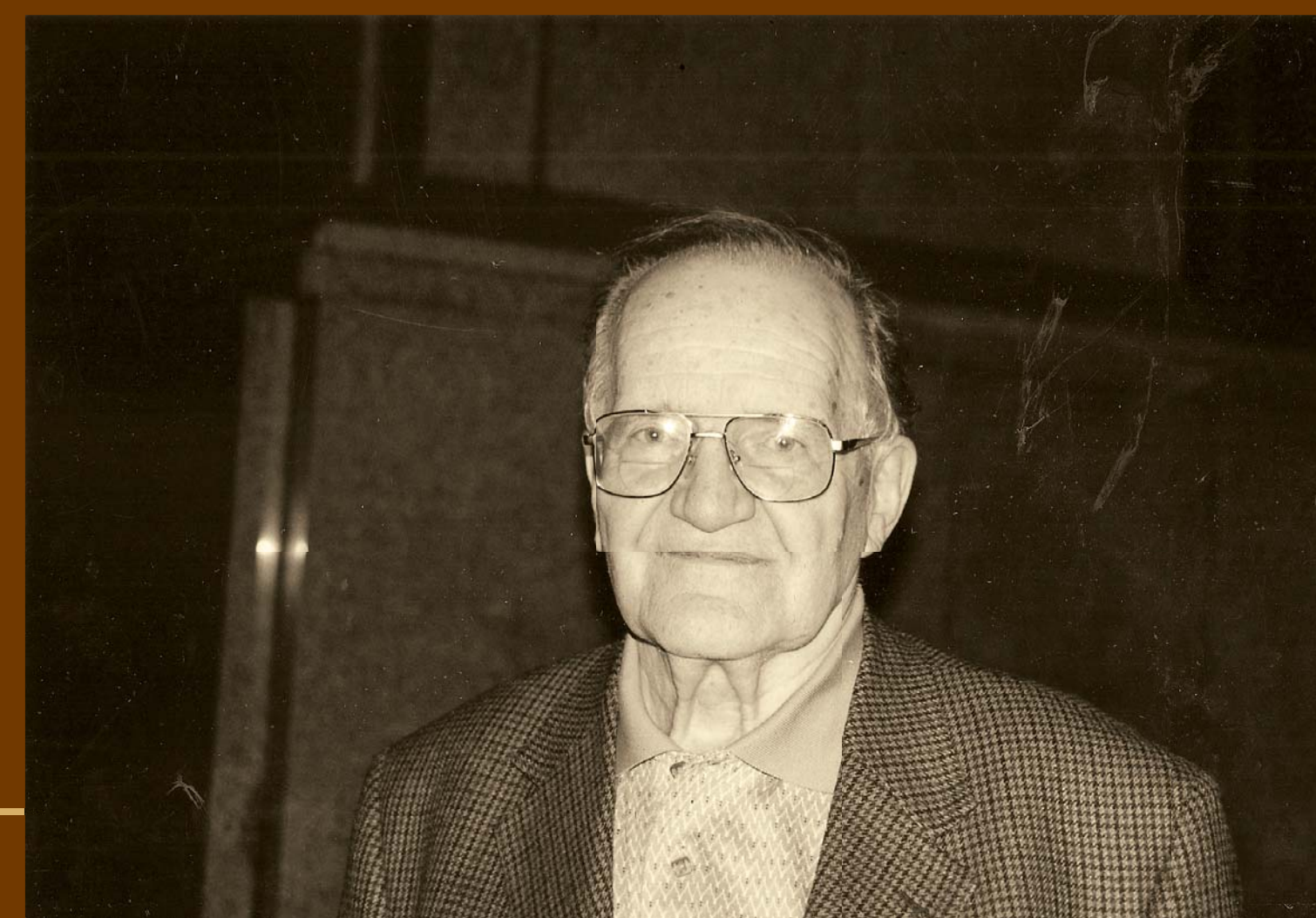
Владислав Р. Пашић

Владислав Р. Пашић

Никола – Ник Пашић

Одмор

Мир. П. Пашић

„Пашић је по десетину година носио једну исту рединготу, коју је извесно облачио тек на изласку из куће; њене су се године виделе на сјају њених свилених ревера, ко је добро осмотрио тог импозантног старца, чија је пророчка бела брада сама покривала половину његових груди. Он који је у Србији најлепше носио смокинг, имао је можда ово одело још из младих дана. Не пијући и не пушећи, вечерајући само једну јабуку, носио је на себи завист и самих богаташа, завист на његовом имању, које је било у бајци и интриги. Његов једини син Раде, који ће поћи сасвим противним путем, и нанети много кvara очевој слави, примао је од оца пет динара недељно за свој провод међу друговима. – Овако незаузет никаквим личним прохтевима, стојик, Пашић је био најпре победилац своје личности, и зато био несавладљив у друштву других људи. У овом је можда био највећи разлог његовог успеха, скоро и његове супериорности, међу свима другим српским политичарима.“

Јован Дучић,
Личност Николе Пашића

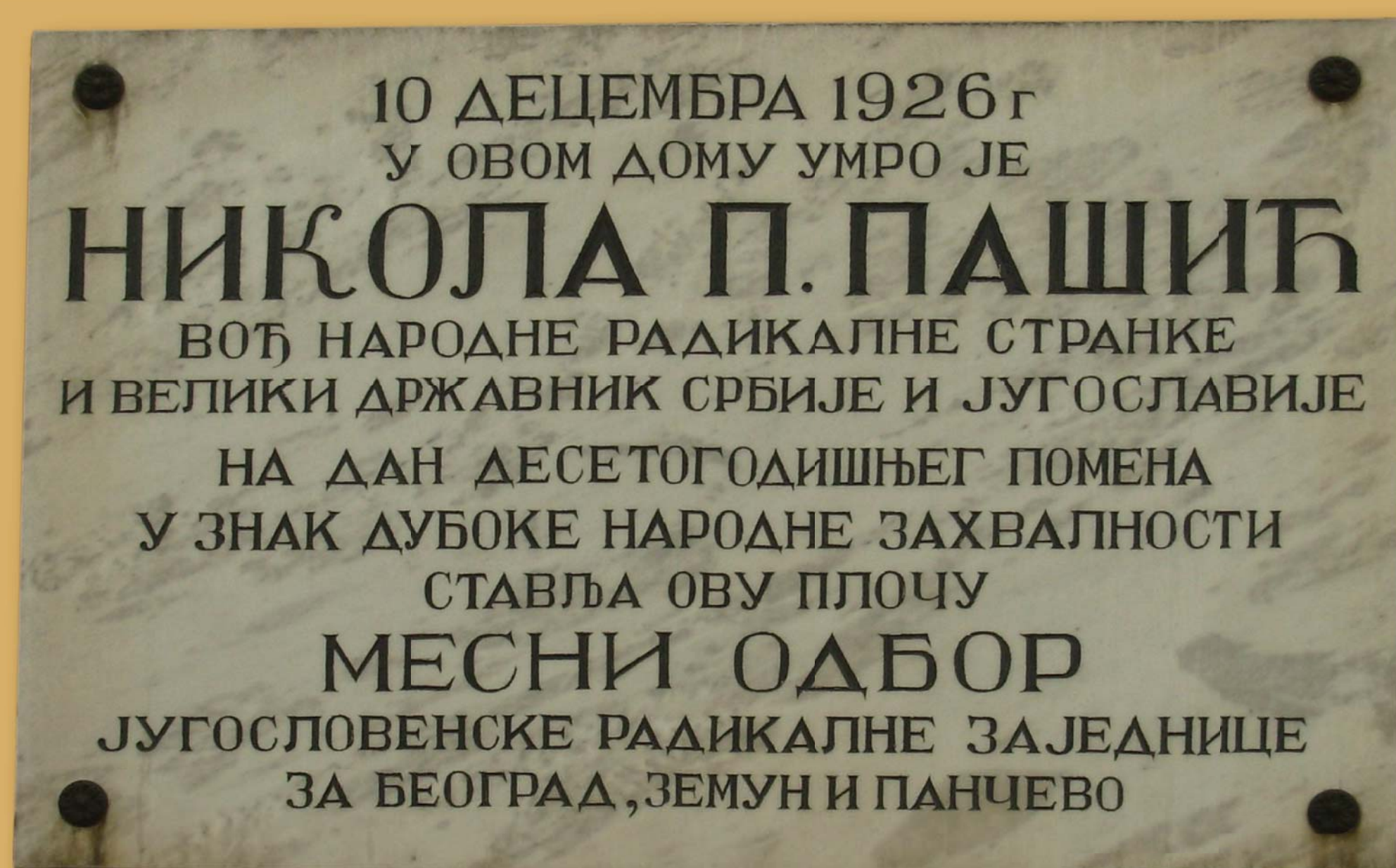
Пашић на одмору у Цавтату

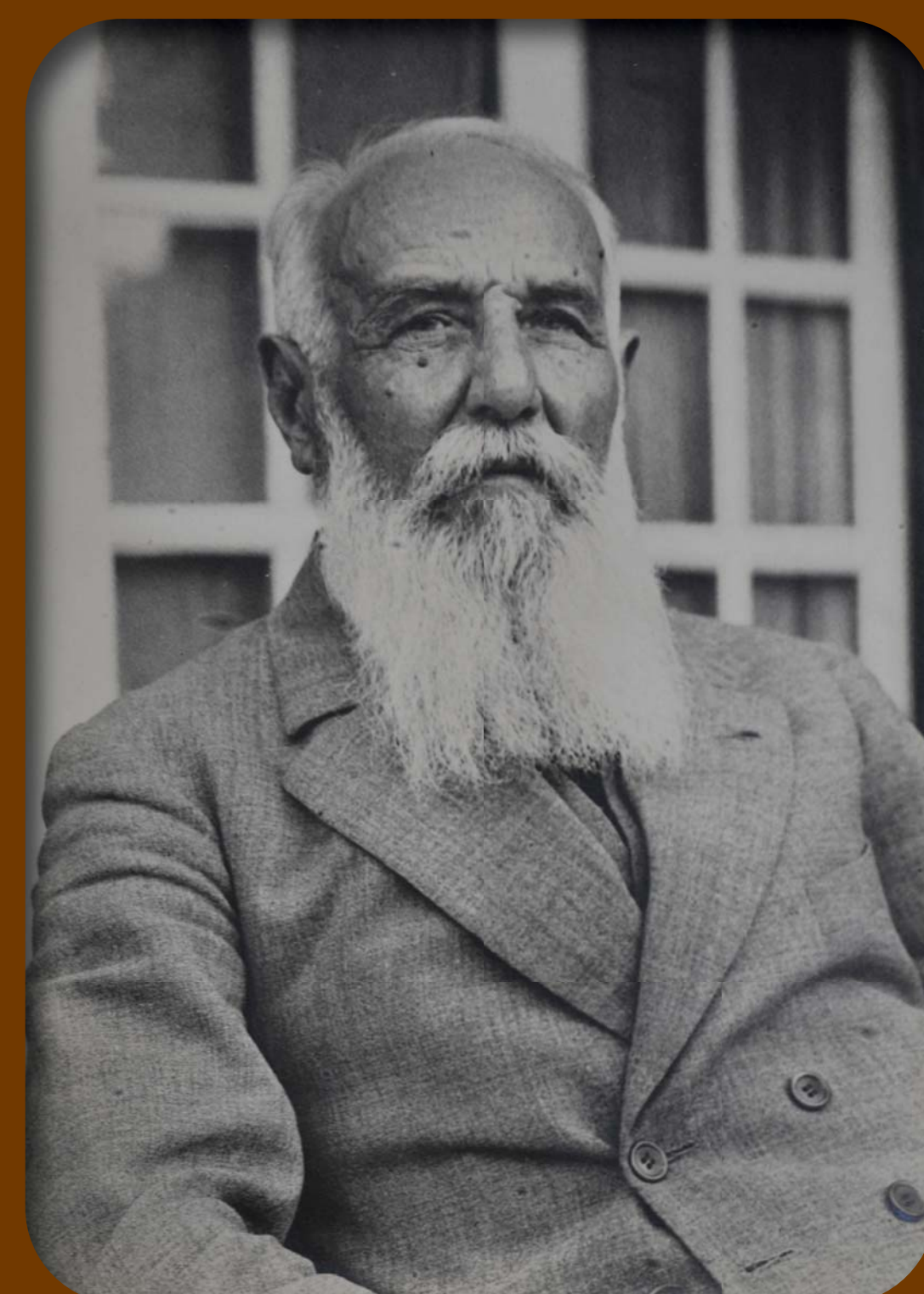
Београд,

угао Француске и Јевремове улице

Кућа П. Пашића

Савременик о Пашићевој кући: „Чудна је била та породична Пашићева кућа. Некако неуко пројектована, с накалемљеном мансардом и стакленим вестибилем. Више је личила на дом неког трговца који се обогатио у некој паланци, па дошао да живи у престоници, него на резиденцију најстаријег и најмоћнијег политичара у Краљевини СХС и вођу Народне радикалне странке. Причало се да је кућу пројектовао сам Пашић, плашећи се да ће архитекте изневерити његове жеље. С друге стране, зуцкало се да је лукави и неповерљиви Баја, за сваки случај, саградио и тајне просторије, за не дај боже! Претурио је преко главе толико преврата и атентата, па нек се нађе! Било је и гласина да се у тим скривеним одајама, у које се улази кроз невидљива врата, крије силно благо.“

Никола и Ђурђина у позним годинама

Породица на сахрани Николе Пашића

Повратак кући са пута